

Skjemainformasjon

Skjema	Norges dokumentarv - nominasjonsskjema
Referanse	1007706
Innsendt	20.06.2016 14:32:26

Sammendrag

Sammendrag

Tittel på dokument(er)/arkiv(er) som nomineres

Selskabet for Norges Vel og Antiquitets Commissionen - Kulturminner og blodig nasjonalt alvor

Sammendrag (maks 3000 tegn)

De tre dokumentene som her nomineres representerer det aller første steget i etableringen av et eget norsk kulturminnevern som skulle forhindre at norske oldsaker ble sendt ut av Norge. I tillegg utgjør de en del av den aller første nasjonalt begrunnede, organisert politiske reaksjonen mot København i tiden før 1814. Uten kongens tillatelse, og som en direkte opposisjon mot en dansk, statlig antikvitetskommissjon, opprettet man et halvoffentlig organ som skulle sikre eksplisitt norske interesser mot dansk overstyring. Arbeidet Selskabet for Norges Vel satte i gang i 1810 med innsamling av norske oldsaker, samt deres stiftelse av Antiquitets Commissionen i 1811, var viktige ledd i begivenhetsrekken som førte til Eidsvoll i 1814.

Vi mener at nettopp disse tre dokumentene bør innlemmes i Norges dokumentarv fordi de samlet sett er unike og uerstattelige vitnesbyrd om to parallelle, men allikevel sammenhengende, fenomener i samtiden som fikk konsekvenser for den videre utviklingen. De viser Norges posisjon i utviklingen av ideene om bevaring og betydning av felles kulturarv, et tema som er aktualisert gjennom økende omsetning og destruksjon av kulturminner flere steder i verden i dag.

Opplysninger om søker

Opplysninger om søker

Navn på søker	Kulturhistorisk museum - Universitetet i Oslo
Søkers tilknytning til den nominerte dokumentarven	Eier

Kontaktperson(er)

Navn	Anne Britt Halvorsen
Stilling	Arkivansvarlig
E-postadresse	a.b.halvorsen@khm.uio.no
Telefonnummer	22859804

Fullmaktserklæring

Jeg bekrefter at jeg har fullmakt til å nominere dokumentarven som beskrives i dette nominasjonsskjemaet til Norges dokumentarv

Navn	Anne Britt Halvorsen
Stilling	Arkivansvarlig
Institusjon	Kulturhistorisk museum - Universitetet i Oslo

Identifikasjon og beskrivelse

Identifikasjon og beskrivelse av dokumentarven

Nøyaktig tittel på dokumentarven, omfang, datering (ytterår) og navn på institusjon/organisasjon som skal stå på et eventuelt diplom

Selskabet for Norges Vel og Antiquitets Commissionen - Kulturminner og blodig nasjonalt alvor

- Selskabet for Norges Vels oppfordring til innsendelse av kulturminner (udatert)
- Antiquitets Commissionens stiftelsesdokument av 13. april 1811
- Antiquitets Commissionens betegnelse (protokoll) hvor de innsendte gjenstandene og skriftene ble innført - påbegynt 1810 og avsluttet i 1817

Visuell dokumentasjon

- Riksantikvaren_Støtteskriv2016.pdf
- Bård_Frydenlund_Støtteskriv2016.pdf
- Enst_Bjerke_Støtteskriv2016.pdf
- Henrik_vonAchen_Støtteskriv2016.pdf

Kataloginformasjon/arkivbeskrivelse/arkivreferanse

Proveniens (opprinnelse)

Dokumentasjonen fulgte med gjenstandene og dokumentene da disse ble overført til Det Kongelige Frederiks Universitet i 1817. Videre ble de overført til Oldsaksamlingen da Rudolf Keyser overtok ansvaret for samlingen i 1828.

Bibliografi

Collet, J. P. 2011: «1811-1870 : Universitetet i Nasjonen». Bok 1 i J. P. Collet (red): Universitetet i Oslo 1811-2011. Unipub, 2011
Bok 1

Collet, J. P. & E. Bjerke (red) 2009: Vekst gjennom kunnskap. Det Kongelige Selskap for Norges Vel 1809-1814. Det Kongelige Selskap for Norges Vel. Unipub AS

Øverland, O. A. 1909: «Vicestatholder Prins Fredrik av Hessens præsidium 1809-1813». Bok 1 i Det Kgl. Selskap for Norges Vels Historie gjennom hundre Aar: 1809-1909. Selskapet for Norges Vel, Kristiania 1909.

Støtteerklæringer

Enst Bjerke, Ph.D., Samlingsforvalter ved Oslo katedralskole og hovedforfatter av Vekst gjennom kunnskap. Det kongelige selskap for Norges vel 1809-1814 - erbj007@osloskolen.no

Henrik von Achen, Prof.Dr., Direktør ved Universitetsmuseet i Bergen - Henrik.Achen@uib.no

Bård Frydenlund, Museumsdirektør, 1814-historiker og medforfatter av Vekst gjennom kunnskap. Det kongelige selskap for Norges vel 1809-1814. Tiltrer 1. september som direktør for Eidsvoll 1814 - bf@jernverksmuseet.no

Støtteerklæring

- Riksantikvaren_Støtteskriv2016.pdf
- Bård_Frydenlund_Støtteskriv2016.pdf
- Enst_Bjerke_Støtteskriv2016.pdf
- Henrik_vonAchen_Støtteskriv2016.pdf

Juridiske forhold

Juridiske forhold

Hvem eier dokumentarven? Oppgi navn og kontaktinformasjon.

Navn	Kulturhistorisk museum - Universitetet i Oslo
Adresse	Frederiks gate 2
Telefon	0164
E-post	postmottak@khm.uio.no

Hvem forvalter dokumentarven? Oppgi navn og kontaktinformasjon.

Navn	Kulturhistorisk museum - Universitetet i Oslo
Adresse	Frederiks gate 2
Telefon	0164
E-post	postmottak@khm.uio.no

Tilgang

Vil det være faktorer som begrenser offentlig tilgang til dokumentene? Beskriv dem i så fall nedenfor.

Det er ingen faktorer som begrenser offentlig tilgang til dokumentene.

Opphavsrett

Beskriv den opphavsrettslige statusen til dokumentarven.

Vurdering opp mot utvelgelseskriteriene

Vurdering opp mot utvelgelseskriteriene

Autentisitet

Dokumentene er ekte og autentiske.

Nasjonal betydning

Dokumentasjonen som nomineres har stor nasjonal betydning. For det første illustrerer de det første offisielle steget mot et formalisert vern av norske kulturminner ved å forhindre at oldsaker ble sendt ut av landet. For det andre viser de hvordan kulturminnene ble viktige virkemidler i arbeidet med å skape en bevissthet om Norge som selvstendig historisk nasjon. Denne bevisstheten var et politisk virkemiddel for den norske eliten i opposisjon mot den danske styresmakten.

Nominasjonen består av tre dokumenter:

1. Invitasjonen, sirkulæret, fra Selskabet for Norges Vel er trykket og vi er kjent med at det finnes eksemplarer av dette dokumentet i andre arkiver. Eksemplaret vi presenterer her er Selskabets eget arkiveksemplar og er ikke påført mottaker, dato eller signaturer, hvilket gjør dette eksemplaret unikt.
2. Stiftelsesbrevet er unikt da dette er en signert avtale mellom Selskabet for Norges Vel og medlemmene i Antiquitets Commissionen. I brevet vises det til det foregående sirkulæret og her beskrives Antiquitets Commissionens mandat.
3. Betegnelsen, protokollen, påbegynt i januar 1811 - tre måneder før stiftelsen av Antiquitets Commissionen, er unik i den forstand at den viser en komplett oversikt over de aller første gjenstandene og skriftene samlet inn for å dokumentere tidlig norsk historie.

Disse tre dokumentene er samlet sett unike og uerstattelige vitnesbyrd om hvordan kulturminner var en vesentlig del av nasjonsbyggingen og motstanden mot den danske styresmakten.

Kulturminnene som ble samlet inn av Selskabet for Norges Vel og Antiquitets Commissionen i denne perioden var, og er fortsatt, viktige for det norske folk. Vi finner blant annet igjen, som gjenstand nr 154 i fortegnelsen, almanakken for 1644 trykket i 1643 i Christiania. Almanakken ble tatt opp i Norges dokumentarv i 2014.

Tilleggs-kriterier

Dokumentenes nasjonale betydning må bli bekreftet gjennom ett eller flere av disse kriteriene

Tid

Fra andre halvdel av 1700-tallet var ideen om nasjonalstaten sterk over hele Europa. «Gamle» nasjoner ble konsolidert ytterligere og nye nasjoner ble dannet. I 1807 ble Danmark-Norge trukket inn i Napoleonskrigene da britene bombarderte København og ranet den dansk-norske flåten. En sviende handelsblokade rammet eksportnasjonen Norge hardt og da det også ble uår truet hungersnøden. Avskåret fra styresmaktene i København ble det opprettet en regjeringskommisjon som styrte på vegne av kongen. Ett av medlemmene i regjeringskommisjonen var politikeren og adelsmannen grev Herman Wedel-Jarlsberg, som senere også var medlem av Konstitusjonskomiteen på Eidsvoll i 1814.

Det var i dette politiske klimaet at Wedel-Jarlsberg sto frem som en av initiativtakerne for å danne Selskabet for Norges Vel i 1809. Med seg hadde han rektor ved Christiania Katedralskole Jakob Rosted, embedsmann Hans Arentz, biskop Frederik Julius Bech, assessor Peter Collett, professor Ludvig Stoud Platou og overlærer Martin Richard Flor.

Selskapet var svært aktivt i den nasjonale selvstendighetskampen og arbeidet blant annet for opprettelsen av et norsk universitet.

Da Den Kongelige Commission til Oldsagers Opbevaring ble opprettet i København i 1807 for å samle dansk-norske oldsaker, reagerte selskapet fire år etter med å stifte Antiquitets Commissionen - et særnorsk motstykke som skulle ivareta norsk historie, kultur og kulturminner, levninger fra Norges storhetstid, fra den gang Norge var et selvstendig rike.

Høsten 1810, i forkant av kommisjonens stiftelse, hadde Selskabet for Norges Vel distribuert en oppfordring til embetsmenn i hele Norge om å sende inn norske oldsaker til selskapets direksjon for å samle dem i et eget norsk antikvarisk museum. I motsetning til det kongetro Vitenskapsmuseet (Det Kongelige Norske Videnskabs Selskab) i Trondheim ville ikke Selskabet for Norges Vel akseptere at norske oldsaker skulle sendes ut av landet og fant det «uværdig og krænkende, at vore Fædres faa Minder endnu skulde vedblive ligesom at deporteres fra vort Norge». Kommisjonen arbeidet for å få et kongebud som forbød utførsel av kulturminner, men resultatet av bestrebelsene kom først etter Osebergfunnet i 1904 med vedtaket av Norges første kulturminnelov i 1905.

I løpet av de første årene samlet Selskabet for Norges Vel og Antiquitets Commissionen inn 297 gjenstander og 418 dokumenter.

Disse ble først bevart og utstilt ved Christiania katedralskole - byens viktigste utdanningsinstitusjon. I 1817 ble samlingen overført til Universitetet, men det var først i 1828 at Rudolf Keyser overtok ansvaret for å rydde og katalogisere gjenstandene. Universitetets Oldsaksamling ble opprettet i 1829 og kommisjonens samling ble åpnet for publikum i Universitetsgården. Navnet Universitetets Oldsaksamling ble beholdt frem til 1991 da det ble endret til Universitetets Kulturhistoriske museum - i dag Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Sted

Mennesker

Allerede fra 1775 var det blitt utført arkeologiske utgravinger i Norge, og et privat selskap var i 1808 blitt dannet under ledelse av biskop Frederik Julius Bech for å undersøke ruinene av St. Hallvardkatedralen i Gamlebyen utenfor Christiania. Alle gjenstander fra utgravningene skulle sendes til Kunstammeret i København. Etter dannelsen av Selskabet for Norges Vel i 1809, hvor biskop Bech var en av initiativtakerne, fremmet han i 1810 et forslag om at selskapet selv skulle samle inn og registrere norske oldsaker. Selskapets medlemmer og embetsmenn ble tilsendt en «opfordring til at bevare for Norge de Oldsager, som man maatte eie eller opdage, og indsende dem til Directionen», og oldsakene skulle stilles ut i katedralskolens bygning.

Som et privat motstykke til den offentlige danske oldsakskommisjonen ble det i april 1811 nedsatt en antikvitetskommisjon som bestod av fire av selskapets medlemmer: magistratspresident Johan Lausen Bull, overlærer Arnesen, akademilærer Edvard Munch og overlærer Flor. I tillegg ble presten Andreas Mørch, invitert som korresponderende medlem på grunn av sin erfaring med tolkning av gamle dokumenter.

Antiquitets Commissionens fire Christiania-baserte medlemmer møttes en time hver tirsdag for å registrere og klassifisere de innkomne gjenstandene i protokollen vi nå nominerer. Det ble en tidstypisk antikvitetsamling med alt fra norske jordfunn av oldsaker, helgenbilder, relikviekors, røkelseskar, drikkehorn, primstaver, malte glassruter og blankvåpen, til gjenstander av mer usikkert opphav som Håkon Jarls ringbrynje og Harald Blåtanns tann!

Emne og tema

Tematikken som de tre nominerte dokumentene belyser, dreier seg både om den voksende norske selvstendighetstanken, den norske nasjonale identiteten og selvtilliten, samt at det i denne sammenheng også utviklet seg en gryende bevissthet om betydningen av kulturminner og kulturminnevern. Disse temaene har vært sentrale for den historiske utviklingen innen norsk humaniora spesielt, men også for norsk politikk i kraft av å være en slags kulturell premisseleverandør som var med på å skape det kulturelle og politiske klimaet hvor det i 1814 var mulig å skrive en norsk grunnlov.

Behovet for, og stiftelsen av Antiquitets Commissionen, samt det arbeidet den utførte, var i motsetning til det kongetro Vitenskapsmuseet (Det Kongelige Norske Videnskabs Selskab) i Trondheim, helt grunnleggende for at norske kulturminner forble i Norge, og i så måte også et stort skritt i startfasen av det i arbeidet som etter hvert utviklet seg til å bli en egen norsk lov om kulturminner.

Form og stil

Sosial, åndelig eller kulturell verdi

Kulturminner og kunnskap om vår felles historie og førhistorie har vært, og er fremdeles, viktig for vår norske kulturelle identitet - lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Da Selskabet for Norges Vel ble stiftet 29. desember 1809, lå temaet om de norske oldsakene allerede på bordet. Den Danske «provokasjonen» som i 1807 krevde at også norske oldsaker skulle sendes til København, kunne ikke godtas. Allerede i 1810 kom oppfordringen fra Selskabet for Norges Vel om at norske oldsaker måtte bevares i Norge og sendes til selskapets direksjon. Denne oppfordringen ble distribuert gjennom et trykket sirkulære, som er et av de dokumentene vi nominerer her.

Dette illustrerer de norske oldsakenes posisjon i Selskabet for Norges Vel og i den voksende norske selvstendighetstanken. Viktigheten av oldsaker som bindeledd til den stolte norske forhistorien, grunnlaget for den nasjonale identiteten og selvtilliten, understrekes også av andre i tiden før stiftelsen av Selskabet for Norges Vel og Antiquitets Commissionen. Diktet Norges Skaal (1771/1782) av Johan Nordahl Brun starter med «For Norge, Kjæmpers Fødeland, Vi denne Skaal vil tømme, Og naar vi først får blod paa Tand, Vi sødt om Frihed drømme». Dette er en svært god illustrasjon på hvor viktig den selvstendige norske historien - kjempers fødeland - var i kampen om en norsk nasjonalstat. Den kulturelle og åndelige verdien av å beholde de norske antikvitetene og oldsakene i Norge, uavhengig av den dansk-norske kongemakten, kan vanskelig overdrives i denne sammenhengen.

Selv om stoltheten over den norske historien allerede hadde våknet, slik blant annet «Norges skaal» viser, var opprettelsen av Antiquitets Commissionen i 1811 både en manifestasjon av, og et sentralt virkemiddel videre i, kampen om norsk selvstendighet.

Utfyllende opplysninger

Utfyllende opplysninger

Sjeldenhet

1. Invitasjonen, sirkulæret, fra Selskabet for Norges Vel er trykket og vi er kjent med at det finnes eksemplarer av dette dokumentet i andre arkiver. Eksemplaret vi presenterer her er Selskabets eget arkiveksemplar og er ikke påført mottaker, dato eller signaturer, hvilket gjør dette eksemplaret unikt.
2. Stiftelsesbrevet er unikt da dette er en signert avtale mellom Selskabet for Norges Vel og medlemmene i Antiquitets Commissionen. Brevet viser til sirkulæret og beskriver Antiquitets Commissionens mandat.
3. Betegnelsen, protokollen, påbegynt i januar 1811 - tre måneder før stiftelsen av Antiquitets Commissionen, er unik i den forstand at den viser en komplett oversikt over de aller første gjenstandene og skriftene samlet inn for å dokumentere tidlig norsk historie.

Disse tre dokumentene er samlet sett unike og uerstattelige vitnesbyrd om hvordan kulturminner var en vesentlig del av nasjonsbyggingen og motstanden mot den danske styresmakten.

Integritet

Se vedlagte Tilstandsrapport med fotografier for informasjon om dokumentenes tilstand.

Representativitet

Konsultasjon og samtykke

Konsultasjon og samtykke

Har dokumentarvens eier(e) og forvalter(e) blitt orientert om og godkjent nominasjonen?

Ja

Vurdering av risiko

Vurdering av risiko

Gi en beskrivelse av i hvor stor grad den nominerte dokumentarven er truet.

Dokumentene oppbevares under gode, stabile forhold i syrefritt materiale og brannsikkert skap.

Bevaringsplan

Bevaringsplan

Inngår dokumentarven i en bevaringsplan?

Nei

Hvis ja, last opp et sammendrag av bevaringsplanen. Hvis nei, last opp opplysninger om de nåværende bevaringsforholdene og forvaltningen av dokumentarven.

Vedlegg

- Riksantikvaren_Støtteskriv2016.pdf
- Bård_Frydenlund_Støtteskriv2016.pdf
- Enst_Bjerke_Støtteskriv2016.pdf
- Henrik_vonAchen_Støtteskriv2016.pdf
- Signert_tilstandsrapport_med_fotografier.pdf

Resultat og tilleggsinformasjon

Resultatet av nominasjonen og ev. tilleggsinformasjon

Hva ønsker din institusjon å oppnå ved å få dokumenter innskrevet i Norges dokumentarv? Kom med eventuell tilleggsinformasjon som støtter en innskriving i Norges dokumentarv.

Kulturhistorisk museum ønsker å heve kunnskapen om disse dokumentene og hvilken betydning de har hatt i Norges historie. Arkivet etter Antiquitets Commissionen befinner seg hos Kulturhistorisk museum, og vi vil få dette materialet tilgjengeliggjort gjennom transkribering og digitalisering. De som har skrevet om Antiquitets Commissionen tidligere henviser i regelen kun til sekundærkilder. Det viser at det originale kildematerialet har vært for lite kjent og utilgjengelig. Når dokumentene blir innskrevet i Norges dokumentarv vil flere få kjennskap til dokumentene, og digitalisering vil gjøre dem mer tilgjengelige.